

UOT 330; ORCID 0000-0003-1416-9926

Zibeydə Arif qızı ŞƏKƏRƏLİYEVƏ
i.f.d., dos., Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
(UNEC) “Biznes və loqistika” kafedrası
e-mail: zibeydashakaraliyeva1977@gmail.com

MÜASİR ŞƏRAİTDƏ LOGİSTİKA SİSTEMİNİN İQTİSADİYYATIN İNKİŞAFINDA ROLUNUN ARTMASI

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi - Müasir şəraitdə milli iqtisadiyyatın davamlı inkişafının təmin edilməsi, əlavə dəyər yaradan iqtisadiyyat sahəsi olan logistika sisteminin inkişafının sürətləndirilməsi olduqca vacibdir. Bu baxımdan ölkə iqtisadiyyatının modernləşdirilməsi, logistika sahəsinin potensiallarından səmərəli istifadə etməklə ölkədə iqtisadi artıma nail olmaqdır.

Tədqiqatın metodologiyası - tədqiqat işində müasir şəraitdə respublikada iqtisadiyyatın inkişafında logistika sisteminin rolu, onun müqayisəli təhlili, qruplaşdırma, ümumiləşdirmə və təhlil metodlarından istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti - respublikada logistika sisteminin inkişafı ilə bağlı islahatların həyata keçirilməsi, onun ayrı-ayrı sahələrinin inkişafı, logistika sisteminin idarə edilməsi, onun informasiya təminatı, təkmilləşdirilməsi, ölkə iqtisadiyyatının inkişafına təsiri və gələcək inkişaf məsələləri araşdırılır.

Tədqiqatın nəticələri - müasir dövrdə logistika sisteminin ölkə iqtisadiyyatının inkişafında oynadığı rol, onun ayrı-ayrı sahələrinin, o cümlədən ənənəvi sahələri ilə yanaşı Elektron Logistika, Yaşıl Logistika sisteminin inkişafı, integrasiya əlaqələrinin genişləndirilməsi, nəqliyyat xidməti, anbar təsərrüfatı, infrastruktur və s. sahələrinin genişləndirilməsinə səbəb olacaqdır.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi - Logistika sistemi sahələrinin inkişafının səmərəliliyinin artması, xidmət servisinin genişləndirilməsi, ölkə iqtisadiyyatının inkişafında müstəsna rol oynamaqla yanaşı xarici ticarət əlaqələrinin genişləndirilməsi, məşğuluğun artması, ölkənin valyuta ehtiyatlarının çoxalmasının təminatçısıdır.

Açar sözlər: *logistika, təchizat zənciri, nəqliyyat sistemi, anbar təsərrüfatı, yaşıl logistika, infrastruktur.*

Giriş

Müasir dövrdə logistika iqtisadiyyatın inkişafında müstəsna rol oynayır. Belə ki, logistika vasitəsi ilə müxtəlif sistemlərdə maddi, informasiya və maliyyə resurslarının hərəkətinin planlaşdırılması, idarə edilməsi və nəzarətin təşkili həyata keçirilir.

Logistika xammal və materialların istehsal müəssisəsinə çatdırılması, xammalın, materialların və yarımfabrikatların zavoddaxili emalı, xammal və materialların, hazır məhsulun istehlakçıya onun maraq və tələblərinə uyğun olaraq çatdırılması, informasiyanın ötürülməsi, saxlanması və işlənilib emalı kimi proseslərdə həyata keçirilən nəqlolunma, saxlanma və digər maddi və qeyri-maddi əməliyyatların planlaşdırılması, nəzarəti və idarə edilməsi haqqında bir elmdir.

Logistika resursların zamandan asılı olaraq yerinin müəyyən olunması və ya bütün təchizat zəncirinin strateji idarə edilməsidir. [3, s. 9-10]

Logistika bütün istehsal, bölüşdürmə (paylaşdırma), daşınma və satış proseslərinin optimallaşdırılması, maddi axınların səmərəliliyinin artırılması üçün yeni imkanların axtarışı ilə birbaşa əlaqəlidir.

Dünya ölkələrində əsasən logistikanın bir çox sahələri inkişaf etmişdir: hərbi logistika, biznes logistikası, tədarük və bölüşdürmə logistikası, satış və anbar logistikası, nəqliyyat və gömrük logistikası, ehtiyatların logistikası, elektron logistika, yaşıl logistika və s.

Müasir qloballaşma şəraitində logistikanın ayrı-ayrı sahələrinin inkişafı təkidlə tələb olunur.

Belə ki, ölkə iqtisadiyyatının inkişafında əlavə dəyərin və yeri iş yerlərinin yaradılmasında, gəlirlərin artmasında logistika müstəsna rol oynayır. Logistika regional və qlobal dəyər zəncirlərinə inteqrasiya, dünyanın ən qabaqcıl təcrübələrinə əsaslanan tranzit ticarətdən yüksək gəlir əldə etmək məqsədilə əlavə dəyər yaradan xidmətlər göstərir.

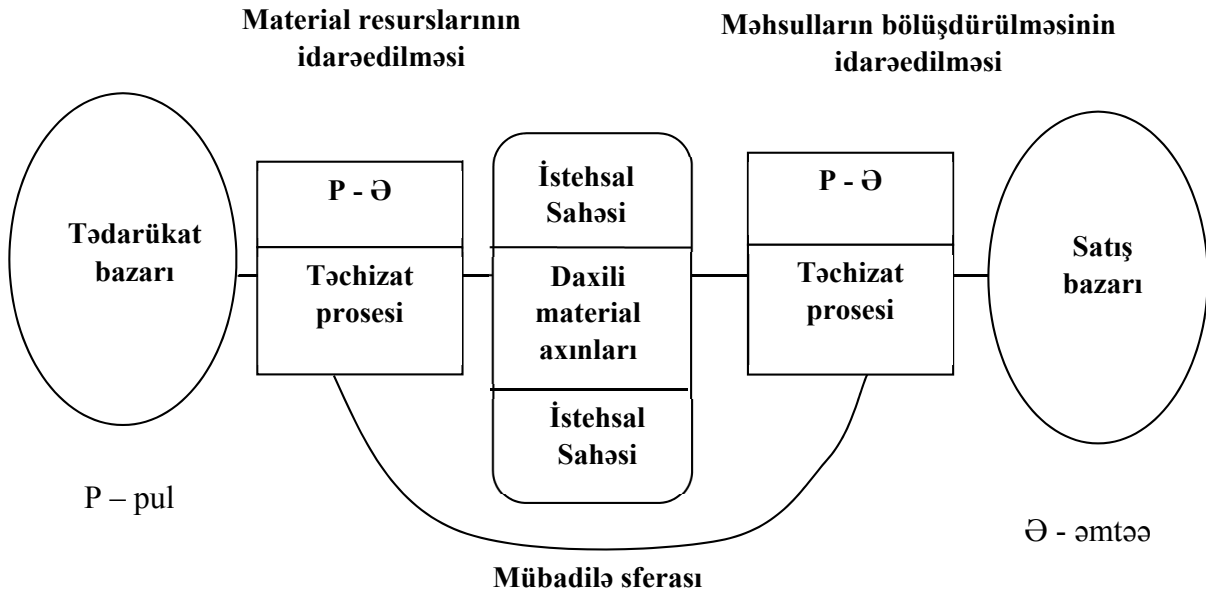
Ölkəmizdə logistika sisteminin inkişafı onun regional və beynəlxalq ticarətdə rolunun artmasına təkan verəcəkdir. Şərqi-Qərbi dahlizi, həm də Şimal-Cənub dahlizi vasitəsilə respublikamız həm tranzit ticarət, həm də idxal-ixrac əməliyyatlarından pay əldə etmək imkanına malikdir. [4, s. 6-7]

Logistika və təchizat zəncirinin əhəmiyyəti

Logistikanın təyin olunması zamanı 3 əsas məsələyə diqqət yetirmək vacibdir:

1. *Logistik fəaliyyət inteqrasiya olunmuş xarakter daşıyır* və maddi resursların və hazır məhsulların yaranma yerindən, istehlak olunma yerinədək burada baş verən prosesləri əhatə edir;
2. Proseslə əlaqədar olan *informasiyanın idarə edilməsinin vacibliyinə* diqqət yetirilir;
3. *Logistikanın maraqları dairəsinə servis (xidmət)*, yəni qeyri-maddi fəaliyyət də daxil edilir.

İstehsal və mübadilə sahəsində Logistik sistemləri aşağıdakı sxem vasitəsilə vermək olar:

İstehsal və mübadilə sahəsində logistik sistemlər.

Logistika termini haqqında iqtisadi ədəbiyyatlarda çoxlu sayda məlumatlara rast gəlinir ki, bu terminin yaranma tarixi qədim yunanların “laubja” (söhbət, anbar, saxlanma) və ya italyanların “loggia” sözləri hesab olunur.

Əmtələrin, xidmətlərin fiziki bölüşdürülməsinin idarə edilməsi üzrə ABŞ-ın Milli Şurasının əməkdaşları logistikanın mahiyyətini müəyyənləşdirən zaman əsas diqqəti idarəetmə aspektinə yönəldirdilər. Onların fikrincə, logistika müəssisəyə daxil olan, orada emal edilən və bu müəssisəni tərk edən material və ona uyğun informasiya axınlarının planlaşdırılması və idarəedilməsidir.

Dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində keyfiyyətin idarə edilməsi üzrə son zamanlar geniş yayılmış standartlar mövcuddur.

Belə standartlardan ən mühümü ideologiya və standartlaşma üzrə beynəlxalq təşkilatların (International Standard Orqanizaton) ISO – 9000 seriyalı standartı hesab edilir. Bundan əlavə İnkoterms 2020-nin tələbləri nəzərə alınmalıdır.

Logistik menecmentdə əsas diqqət istehsalın normal gedişinə təminat yaradan material resurslarının tədarükəti və alınması məsələlərinin düzgün və optimal həll edilməsinə yönəldilir. İstehsalın material resursları ilə təminatı və istehsalın idarə edilməsi məhsul istehsalı prosesində vacib logistik funksiyadır.

İstehsalın təşkilati-texniki cəhətdən yeniləşməsi isə müəssisələrin dövlətin tənzimləmə metodlarına və qeyri - sabit vergi siyasətinə uyğun olaraq fasiləsiz dəyişən bazara çevik adaptasiya olunmasını nəzərdə tutur.

Logistikanın idarə edilməsi sistemi – minimum ümumi xərclərlə istənilən xidmət səviyyəsini təmin etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bu zaman idarəetmə müəssisələrin konkret hədəflərini reallaşdırır. Burada məhsulun lazımi müddətdə az xərclərlə çatdırılmasının təmin edilməsi, lazımi xidmət səviyyəsinin saxlanması aid edilir. İdarəetmə əhəmiyyətli dərəcədə məhsulların istehsalı və satışı ilə məşğul olan bütün bölmələrin fəaliyyətinin əlaqələndirilməsinə yönəldilir. Məhsulun hərəkətinin təşkilində marketing və təchizat xidmətləri, istehsalat bölmələri, nəqliyyat, anbar təsərrüfatı, satış xidməti iştirak edir.

Logistik alətlərdən praktiki istifadə sahəsinin artması ilə eyni bir zamanda logistika nəzəriyyəsinin dərinləşməsi prosesi başlamışdır. O, biznes sahəsində «Təchizat zəncirinin idarə edilməsi» adlanan yeni logistika konsepsiyasının yaranması və fəal tətbiqi ilə yadda qalıb. Bu, həm də logistik xidmətlər bazarında baş verən transformasiya ilə, həmçinin ticarət və şəbəkə istehsalat-kommersiya strukturlarının iqtisadi sahədə dinamik inkişafının formalaşması və sonrakı inkişafı və yeni növ logistik vasitəçilərin meydana gəlməsi ilə bağlıdır.

Təchizat zəncirinin idarəetmə sistemləri müəssisənin təchizatının bütün mərhələlərini avtomatlaşdırmaq və idarə etmək və müəssisədəki malların bütün yerdəyişmələrinə nəzarət etmək üçün nəzərdə tutulur.

Respublikamızda iqtisadiyyatın səmərəli şəkildə inkişafı istehsalat logistikası, satış və bölüşdürücü logistika, biznes logistikası, tədarük və bölüşdürücü logistika, satış və bölüşdürücü logistika, satış və anbar logistikası, nəqliyyat və gömrük logistikası, ehtiyatların logistikası, Elektron logistika, Yaşıl logistika və s. səmərəli şəkildə inkişaf etməsi ilə sıx əlaqəlidir. Məhz buna görə də logistika sisteminin bütün növləri müasir dövrün tələbləri baxımından yenidən qurulmalı və inkişaf etməlidir.

Müasir şəraitdə çevik istehsal-logistik sistemlərin layihələşdirilməsi zamanı təcrübədə üç mühüm məsələyə geniş yer verilməlidir:

1. yeni avadanlıq – yeni texnologiya – istehsalın yenidən təşkili;
2. yeni texnologiya – yeni avadanlıq – istehsalın yenidən təşkili;
3. istehsalın yenidən təşkili – yeni texnologiya – yeni avadanlıq.

Konseptual baxımdan üçüncü məsələ daha perspektivli hesab edilir.

Qeyd etmək lazımdır ki, müasir şəraitdə məhsulların bölüşdürülməsini həyata keçirmək üçün istehsalçılar bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə olan *satış strategiyası* üzrə (bölüşdürmə siyasəti çərçivəsində) metodiki qərarlar (satış siyasətini təmin edən) qəbul etməli və onların reallaşdırılmasına nail olurlar.

Satış və ya bölüşdürücü logistika ümumi logistik sistemin ayrılmaz tərkib hissəsi olub istehsal edilən əmtəəlik məhsulların effektiv bölüşdürülməsinin təşkilini həyata keçirir.

Belə ki, *istehlakçıların bazar tələbinin dolğun ödənilməsinə istiqamətlənmiş istehsalın idarə edilməsi, bazara mal yeridilişi və məhsul satışından ibarət marketing konsepsiyası mühüm rol oynayır.*

Marketing konsepsiyası vasitəsilə sifariş portfelinin formalaşdırılması prosesini optimallaşdırmaq, məhsul göndərmələrin həyata keçirilməsi üçün sifarişçilərlə müqavilələr bağlamaq, müxtəlif satış kanallarında plana uyğun məhsul satışının ahəngdarlığını təmin etmək, bu ahəngdarlığa riayət etmək, logistik servis xidməti çərçivəsində istehlakçı tələbatını öyrənmək və onu dolğun ödəmək həyata keçirilir. Bundan əlavə dinamik material axınlarının parametrləri, strukturası və hərəkətini səmərəli təşkil etmək, əmtəə xarakterli ehtiyatların saxlanması şərtləri və tələb olunan parametrlərini

ləri optimallaşdırmaq, iqtisadi əməkdaşlara çevrilmiş məhsulgöndərənlərlə müqavilə öhdəliklərinin yerinə yetirilməsinə nəzarət etmək və informasiya təminatı sistemini formalaşdırmaq və təkmilləşdirmək məsələləri həyata keçirilir.

Logistikanın milli iqtisadiyyatın inkişafına təsiri

Qeyd etmək lazımdır ki, nəqliyyat milli iqtisadiyyatın və ictimai istehsalın müstəqil sahəsi olub sərnişinlərin və logistik yüklərin daşınmasını həyata keçirir.

Nəqliyyat ictimai istehsal prosesinin davamı olaraq məhsulları istehsal yerlərindən son təyinat məntəqələrinə çatdırmaqla məhsulların dəyərinin formalaşmasında bilavasitə iştirak edir. Nəqliyyat məhsulların istehsalı prosesini davam etdirir və onu tədavül prosesi çərçivəsində başa çatdırır. Müasir şəraitdə nəqliyyat xidmətləri təkcə məhsulların istehsalçılardan (məhsul göndərənlərdən) istehlakçılara zəruri kəmiyyətdə və vaxtda daşınmasını deyil, eyni zamanda çoxlu sayda ekspeditor, informasiya və transaksiya əməliyyatlarının yerinə yetirilməsini, yüklərin emalı üzrə xidmətlərin göstərilməsini, sığorta əməliyyatlarının aparılmasını və yüklərin nəqləmə zamanı mühafizə olunmasını da nəzərdə tutur. Nəqləmə proseslərinin idarə edilməsi, əlaqələndirilməsi və optimallaşdırılması zamanı səlahiyyətlərə malik olan bu menecerlərin əlinin altında hər dəfə yeniləşən və mövcud prosesləri hərtərəfli xarakterizə edən konkret ilkin məlumatlar toplusu olmalıdır. Azərbaycanın geopolitik mövqeyinin yaratdığı tranzit potensialının üstünlüklərindən istifadə olunması, TRASEKA dəhlizi üzrə beynəlxalq nəqliyyat yolundan və təbii iqtisadi potensialdan səmərəli istifadə etməyə, habelə yüksək keyfiyyətli məhsul istehsal edib dünya bazarına çıxarmağa imkan verməklə iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsinə zəmin yaradır. Böyük “İpək yolu”nun bərpası bazar iqtisadiyyatına keçid, müstəqillik və demokratiyanın inkişafı ilə sıx əlaqəlidir. Respublikamızda bütün nəqliyyat növləri üzrə dünya standartlarının tələblərinə cavab verən nəqliyyat vasitələrinin praktiki baxımdan olmaması, nəqliyyat parkında nəqliyyat vasitələrinin fiziki və mənəvi cəhətdən aşınma dərəcəsinin yüksək olması mövcud problemlərdəndir.

Respublikamızın dünya dövlətləri ilə iqtisadi əlaqələrinin inkişaf etdirilməsində Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı müstəsna rol oynayır. Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı 2015-ci ildə yaradılmışdır. Yeni Bakı Limanı və terminalar, Ələt qəsəbəsində yerləşən yeni Bakı Limanı və Bərə terminalı, Əsas Yük terminalı və Dübəndi Neft terminalından ibarətdir. Ələt qəsəbəsində yerləşən yeni Bakı Limanı ölkəni qərblə (Türkiyə və Aİ), cənubla (İran və Hindistan) və şimalla (Rusiya) birləşdirən nəqliyyat qovşağıdır. Faktlara nəzər salsaq görərik ki, 2022-ci ildə Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı 6 milyon tona yaxın yük daşımışdır.

Son dövrdə nəqliyyat infrastrukturuna, tranzit potensialına dövlət tərəfindən böyük diqqət ayrılıb. Bu sahələrə xeyli investisiyalar cəlb edilib. Avtomobil yolları, hava yolları, gəmiçilik, dəmir yolları, bir sözlə liman da daxil olmaqla bütün infrastrukturların beynəlxalq səviyyəyə çatması üçün müəyyən işlər görülüb.

Hal-hazırda Bakı Dəniz Ticarət Limanının yerləşdiyi ərazidə azad ticarət zonası tipli xüsusi iqtisadi zona yaradılır. Respublikamızda iqtisadiyyatın inkişafında mühim rol oynayan logistika mərkəzlərindən biri Abşeron Logistika mərkəzidir. Tarixi İpək Yolunun üzərində yerləşən Abşeron Logistika mərkəzi, beynəlxalq sertifikatla malik, beynəlxalq standartlara və Azərbaycanda İnteqrasiyaya sahib olan ilk özəl logistik mərkəzdir. Abşeron Logistika Mərkəzi 13 avqust 2018-ci ildə fəaliyyətə başlamışdır. Rahat və əlverişli yol əlaqəsi terminaldan əsas yol nəqliyyat marşrutlarına birbaşa keçid etməyə və hədəfə tez bir zamanda çatmağa imkan verir. Müasir texnologiyalarla zəngin əməliyyat qabiliyyəti, güclü infrastruktur qurğuları və zamanın tələbinə uyğun yüksək xidmət keyfiyyəti ilə təchiz edilmiş təhlükəsiz, sürətli və davamlı logistik dəstəyə malikdir. Bazar iqtisadiyyatı yolu ilə inkişaf edən ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, ilkin xammal mənbəyindən son istehlakçıya qədər material axınlarının təşkili, bu sahədə yaranan problemlərin aradan qaldırılması məsələlərinin həlli olduqca vacibdir. Bu gün respublika iqtisadiyyatı qarşısında duran problemlərdən biri logistika servisinin düzgün təşkil edilməsi məsələsidir.

Logistika operatorlarının xidmətlərinə olan tələbatı daha çox sənaye və ticarət formalaşdırır. Bütövlükdə logistika xidmətləri bazarını üç bölməyə ayırmaq olar:

1. Yüklərin bütün nəqliyyat növləri ilə daşınması və ekspedisiyası;
2. Anbar xidmətləri;
3. Təchizat zəncirinin inteqrasiyası və idarə olunması üzrə xidmətlər.

Qeyd etmək lazımdır ki, son dövrdə malların tədarük zəncirinin səmərəliliyi müəssisənin rəqabət qabiliyyətinin təmin edilməsinin əsas şərti kimi çıxış edir. İstehsalçı rəqiblər bilavasitə istehsal xərclərini keyfiyyətin azaldılması riski olmadan aşağı sala bilmirlər. Qənaətin yeganə yolu – məhsulun tədarük zəncirində satış müddətini azaltmaqdır. İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, logistika qarşısında qoyulan müasir tələbləri yalnız ixtisaslaşmış şirkətlər həyata keçirə bilərlər. Buna görə də logistika provayderləri bu cür işləri yerinə yetirirlər. Belə ki, onların logistik idarəçilik sahəsində zəngin təcrübələri var, yüksək ixtisaslı işçi heyətinə və inkişaf etmiş infraqstruktura – anbar sahələrinə, nəqliyyat-paylayıcı şəbəkəyə, nəqliyyat vasitələri parkına, konsaltinq və developer bölmələrinə və s. malikdirlər. Müasir dövrdə logistika sisteminin inkişafını İKT və Elektron Logistikasız təsəvvür etmək olmaz. Məhz buna görə də respublikamızda Elektron Logistikanın inkişafı olduqca vacibdir. Bunu gələcək iqtisadi inkişaf təkidlə tələb edir. Artıq bu sahədə uğurlu işlər həyata keçirilir. Respublikamızda Logistikanın iqtisadiyyatda rolu məsələsi, təşkilati-iqtisadi, informasiya, texniki amillər, spesifik amillər kompleks şəklində öyrədilməlidir. Burada gələcək inkişaf prioritetləri və perspektivləri nəzərə alınmalıdır. [2, s. 2-4].

Azərbaycanda logistikanın inkişaf perspektivlərinin əsas istiqamətləri öz əksini Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş «Azərbaycan Respublikasında logistika və ticarətin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi»ndə tapmışdır. «Azərbaycan Respublikasında logistika və ticarətin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi» (Strateji Yol Xəritəsi) rəqabətli, şaxələndirilmiş, inklüziv və dayanıqlı iqtisadiyyatın qurulması təşəbbüslərinin tərkib hissəsi kimi hazırlanmışdır. [1, s. 52-53]. Bu Strateji Yol Xəritəsi logistika və ticarət sahəsində iqtisadi inkişaf üzrə Azərbaycanın 2020-ci ilədək, 2025-ci ilədək və 2025-ci ildən sonrakı dövr üçün qısa, orta və uzunmüddətli perspektiv istiqamətlərini müəyyən edir [5].

Hal-hazırda respublika iqtisadiyyatı qarşısında duran vəzifələrdən biri də ölkədə Yaşıl Logistikanın inkişaf etdirilməsidir. Yaşıl Logistika logistik fəaliyyətlərin ekoloji təsirini ölçmək və minimuma endirmək üçün bütün cəhdləri təsvir edir. Buraya məhsulun, məmullatın və xidmətlərin mənşə nöqtəsi ilə istehlak nöqtəsi arasında irəli və əks axınların bütün fəaliyyətləri daxildir. İqtisadi və ekoloji səmərəlilik tarazlığından istifadə edərək davamlı şirkət dəyəri yaratmaq məqsədi daşıyır. Yaşıl Logistikanın ekoloji və xüsusilə ətraf mühit amillərini nəzərə alaraq ətraf mühitin mühafizəsi global dünyanın ən mühüm məsələlərindəndir. Yaşıl Logistika sahəsində Avropa İttifaqının təcrübəsi artıq dünyaya tətbiq edilməkdədir. Bu konsepsiya üç əsas sahəni əhatə edir: cəmiyyət, iqtisadiyyat və ətraf mühit. Azərbaycan Respublikası bir ölkə olaraq bu sahədə artıq özünün uğurlu addımlarını atıb, ekoloji tarazlığın qorunması üçün Yaşıl Logistikanın inkişafı sahəsində uğurlu işlər həyata keçirilir. Bütün bunlar isə ölkəmizdə məşğulluğun artması, əhalinin sağlamlığının qorunması və xalqımızın maddi rifahının yaxşılaşdırılmasına zəmin yaratmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, son dövrdə dövlət strukturlarının yerinə yetirdikləri logistik funksiyaların inkişaf etdirilməsi, təsərrüfatlarda logistik idarəetmə metodlarından istifadə olunması dövlətin iqtisadi siyasətinin təkmilləşdirilməsinə və həyata keçirilən iqtisadi islahatların səmərəliliyinin yüksəldilməsinə təsir göstərir. İqtisadiyyat Naziri M.Cabbarovun fikrinə əsasən 2022-ci ildə ÜDM 2021-ci ilə nisbətən 4,6% artaraq 133,8 milyard manat təşkil edib. Azərbaycanda ÜDM-in dinamikasında müsbət meyillər davam edir. Qeyri-neft-qaz sektoru isə 9,1 % artaraq 69,8 milyard manat təşkil edib. [6]

Xarici ticarət əlaqələrimizin daha da genişləndirilməsi və biznes əlaqələrinin təşviqi nəticəsində 2022-ci ildə ölkənin xarici ticarət dövriyyəsi 56,2 milyard dollar təşkil edib. Ticarət dövriyyəsinin 41,6 milyard dolları ixrac olunmuş məhsullar, idxal isə 14,5 milyard dollar olub. Nəticədə 27,1 milyard dollar müsbət ticarət saldosu yaradıb. 2022-ci ildə Azərbaycanın hüquqi və fiziki şəxsləri dünyanın 185 ölkəsi tərəfdaşları ilə ticarət əməliyyatları həyata keçirib. 121 ölkəyə məhsul ixrac, 173 ölkədən idxal olunub. Ölkənin xarici ticarət dövriyyəsinin 34,4 % İtaliya, 11,1 % Türkiyə, 7,0

% Rusiya, 4,1 % ÇİN, 3,6 % Hindistan, 3,3 % İsrail, 2,7 % Yunanıstan, 2,4 % Almaniya, 2,1 % İspaniya, 2,0 % Birləşmiş Krallıq, 1,9 % Çexiya, 1,8 % Xarvatiya, 1,5 % Gürcüstan, 1,4 % Portuqaliya, 1,3% İndoneziya, 1,2 % Ukrayna, hər biri 1,1 % olmaqla Qazaxstan, Vyetnam və ABŞ, 14,9 %-i isə digər ölkələr ilə aparılmış ticarət əməliyyatlarının payına düşüb. [7, s. 38,43,47]

Bütün bu göstərilənlər ölkəmizdə dövlət idarəçiliyinin səmərəli təşkili, iqtisadi inkişafda əsas hədəflərin düzgün müəyyən edilməsi, islahatların davamlı olması, cəmiyyətin real ehtiyaclarının ödənilməsinə yönəlmiş dövlət proqramlarının səmərəli şəkildə reallaşdırılmasının nəticəsidir.

Nəticə və təkliflər

Logistika istehsal, satış-tədarük, hazır məhsulun istehlakçıya çatdırılması, informasiyanın ötürülməsi, saxlanması və emalı, maddi və qeyri-maddi əməliyyatların planlaşdırılması, nəzarəti və idarə edilməsi haqqında bir elm olmaqla bu sahədə araşdırma aparılması olduqca vacibdir. Logistikanın ənənəvi formaları ilə yanaşı Elektron və Yaşıl Logistika formalarının öyrənilməsi, onun ayrı-ayrı sahələrinin ölkə iqtisadiyyatının inkişafına təsiri mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Respublikada Logistika sisteminin inkişafını təmin etmək və ölkə iqtisadiyyatının sürətli inkişafını təmin etmək məqsədi ilə aşağıdakı təklifləri irəli sürürük:

1. Azərbaycanda Logistika sahəsində ən böyük problem olan infrastruktur məsələləri ilə bağlı vaqon və avtomobil parklarında yenidənqurma işləri aparılmalı, Avropa standartlarına cavab verən parklar yaradılmalıdır.

2. Müasir dövrün tələblərinə uyğun olaraq ənənəvi Logistika sahələri ilə yanaşı Elektron və Yaşıl Logistika sahələrinin inkişafına daha çox önəm verilməlidir. Belə ki, əhalinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, ətraf mühitin mühafizəsi məsələləri ön plana çəkilməlidir.

3. Respublikada Logistika sisteminin inkişafı ölkədə məşğulluğun təmin edilməsi, xarici ticarət əlaqələrinin genişlənməsi hesabına xarici ticarət dövriyyəsinin artması, idxal və ixrac edilən məhsulların son istehlaka itkisiz çatdırılması sahəsində işlək mexanizmin yaradılması vacibdir.

4. Xüsusi olaraq xarici ölkələrlə iqtisadi əlaqələrin yaradılmasında nəqliyyat, anbar təsərrüfatının işinin düzgün təşkili, beynəlxalq standartlara uyğun olması daima diqqət mərkəzində olmalıdır.

5. Respublikada Logistika sisteminin səmərəli təşkili və idarə edilməsi üçün informasiyalardan səmərəli istifadə etməklə gömrük-tarif prosedurları sadələşdirilməli, ölkənin valyuta ehtiyatlarının artması və ölkədə iqtisadi artımı təmin etmək məqsədi ilə kompleks işlər həyata keçirilməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. “Azərbaycan Respublikasında logistika və ticarətin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi” AR Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilib. Bakı, 2016. S.61
2. Azərbaycan 2030: Sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər. Bakı, 2021. s.46
3. P.İ.İmanov. Logistikanın əsasları, Bakı 2005, s.560
4. A.Şəkərəliyev, Q.Şəkərəliyev, Müasir şəraitdə Azərbaycanda Logistika sisteminin rolunun artması, ENECO jurnalı, Bakı 01.2020. s.146.
5. Azərbaycanın xarici ticarət dövriyyəsi, Bakı: URL:<http://www.star.gov.az>
6. Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Naziri M.Cabbarovun çıxışı, Bakı 2022, 23 yanvar, www.oxu.az
7. DCK-nın materialları, Bakı 2021, www.state.gov.az

Зибейда Ариф кызы Шакаралиева
Азербайджанский Государственный
Экономический Университет
(UNEC), к.э.н., доцент кафедры «Бизнес и логистика»

Повышение роли логистической системы в развитии экономики в современных условиях

Резюме

Цель исследования: В современных условиях очень важно обеспечить устойчивое развитие национальной экономики, ускорить развитие системы логистики, которая является экономической сферой, создающей добавленную стоимость. В связи с этим модернизация экономики страны заключается в достижении экономического роста в стране за счет эффективного использования потенциала логистической отрасли.

Методология исследования: в исследовательской работе использованы роль системы логистики в развитии экономики республики в современных условиях, ее сравнительный анализ, методы группировки, обобщения и анализа.

Практическая значимость исследования: реализация реформ, связанных с развитием системы логистики в республике, развитие ее отдельных направлений, управление системой логистики, ее информационное обеспечение, совершенствование, влияние на экономику страны и исследуются вопросы будущего развития.

Результаты исследования: роль системы логистики в развитии экономики страны в современное время, развитие отдельных ее направлений, в том числе традиционных направлений Электронной логистики, системы Зеленой логистики, расширение интеграционных связей, транспортных услуг, складские помещения, инфраструктура и т.д. приведет к расширению полей.

Оригинальность и научная новизна исследования: повышение эффективности развития направлений системы логистики, расширение сервисного обслуживания, расширение внешнеэкономических связей, увеличение занятости, увеличение валютных резервов страны, играя исключительную роль в развитии экономики страны.

Ключевые слова: логистика, цепь поставок, транспортная система, складирование, Зеленая логистика, инфраструктура.

Zibeyda Arif Shakaraliev
Ph.D, associate professor
Azerbaijan State University of Economics (UNEC),
Department of Business and Logistics.

Increasing the role of the logistics system in the development of the economy in modern conditions

Summary

The purpose of the study - In modern conditions, it is very important to ensure the sustainable development of the national economy, to accelerate the development of the logistics system, which is an economic area that creates added value. In this regard, the modernization of the country's economy is to achieve economic growth in the country through the effective use of the potential of the logistics industry.

Research methodology - the role of the logistics system in the development of the economy of the republic in modern conditions, its comparative analysis, methods of grouping, generalization and analysis were used in the research work.

The significance of the application of the study is the implementation of reforms related to the development of the logistics system in the republic, the development of its individual areas, the management of the logistics system, its information support, improvement, the impact on the country's economy, and issues of future development are being studied.

The results of the study are the role of the logistics system in the development of the country's economy in modern times, the development of its individual areas, including the traditional areas of Electronic Logistics, the Green Logistics system, the expansion of integration links, and transport services. , storage facilities, infrastructure, etc. will expand the fields.

The originality and scientific novelty of the research is the increase in the efficiency of the development of the directions of the logistics system, the expansion of services, the expansion of foreign economic relations, the increase in employment, the increase in the country's foreign exchange reserves, playing an exceptional role in the development of the country's economy.

Key words: *logistics, supply chain, transport system, warehousing, Green logistics, infrastructure.*